

VIDA I MORT DE L'ESCUPTOR MARÇAGINÉ

[TEXT] Xavier Garcia

[FOTOGRAFIES] Xavier Garcia i Eva Vernet

Quan el passat 3 de novembre em disposava a escriure sobre l'artista prioratí Marcel·lí Giné Folch (conegut per Marçaginé) —és a dir, sobre la seva vida i obra—, resulta que també he d'escriure sobre la seva mort, perquè en tal dia acabà els seus jorns entre nosaltres. Havia nascut a Marçà el 4 de desembre de 1918; per tant, estava a punt de complir vuitanta-vuit anys.

la Guerra Civil, portava tota la cremor de la seva terra dintre l'ossamenta. El 1938, amb vint anys, el transporten al front del Pirineu, a les muntanyes del Pallars, on sempre recordarà l'atroç batalla de Sant Corneli. Retornat a Marçà, al final dels difícils anys quaranta, decideix anar a Barcelona a estudiar Belles Arts a l'Escola Sant Jordi, on té de mestre l'escultor Lluçia Oslé. El col·legi major Fra Juníper Serra li atorga una beca, "on vaig poder anar a menjar deu anys gratis", em deia en una ocasió, i esdevé escultor d'anatomia durant setze anys a

la Facultat de Medicina de Barcelona. També executa treballs ceràmics a l'Escola Industrial.

Durant la seva estada de vint anys a Barcelona —des de 1949 a 1969— viu i s'implica en l'agitació pròpia de la cultura antifranquista, però des de la seva arrel llibertària, que ja portava del sentiment natural de la terra natal, la seva actitud humana i social no coneix ortodòxies de partit ni es deixa enlluernar pel progrés de la gran ciutat que ja comença a apuntar i que aviat denunciarà com a fals, empobri-

dor i creador de desigualtats. Tot aquest sentiment de rebel·lia i l'actitud sempre disposada a crear consciència de dignitat davant tota injustícia ho comparteix amb un petit grup de personalitats culturals que, des de Barcelona, lluiten pel mateix: el novel·lista Francesc Candel, el poeta Jesús Lizano, el crític i home de teatre Àngel Carmona, el músic Josep Cercós, l'autor teatral José Maria Rodríguez Méndez, el crític d'art Arnau Puig, el crític literari Xavier Costa Clavell, el pedagog Manuel Costa-Pau, el pintor Joan Lahosa, de Prat de Comte (Terra Alta), etc.

És l'època en què Marçaginé crea escultures tan destacades com *Cap de nen* (1951), *Maternitat atòmica*, *Fra Juníper* i *Retorn* (1963), *El Crist avergonyit* (d'excel·lent força dramàtica) i *La noia del càntir* (1966), *La coloma de la pau empresonada* (1968), etc. Després, a principis dels anys setanta, amb la seva dona, l'artista filipina Lula Pérez, retorna al poble, prop del qual, en el repeu muntanyós de la Miloquera, enmig de la boscúria i de belles vistes als grans conjunts muntanyosos del Montsant, Lla-beria, la Mola de Colldejou i Cardó, es construeixen la pròpia casa, un sòlid edifici-fortalesa rectangular, amb un immens taller on continuarà el modelatge i coccio del fang.

Allí, amb la serenitat paisatgística que l'acompanya, la creativitat reprèn amb més força encara i la seva obra es dispersa i s'instal·la enmig del poble, per les places, carrers i a l'interior d'esglésies de les terres del sud de Catalunya, com els quatre relleus en ceràmica esmaltada per a l'ermita de la Verge de Montserrat, a Tortosa, i l'escultura de la Verge de la Cinta, a la parròquia de Camp-redó. A La Torre de l'Espanyol (Ribera d'Ebre) s'hi troba la seva font dedicada al Sol (realitzada en protesta per la construcció de centrals nuclears

en aquesta comarca) i a Marçà, el seu poble, hi va erigir el 1992 el conjunt escultòric dedicat al mil·lenari de Catalunya –fet no pas de flors i violes, sinó de multituds sofrents al llarg dels segles–, un enèrgic monument situat davant per davant del museu municipal que acull, des de fa deu anys, les obres d'aquesta parella artística: Marçaginé-Lula Pérez, així com un antologia permanent de pintures d'un altre artista local, Josep Sancho Piqué (1872-1959).

Vida i obra: humanisme i naturalesa

L'actitud vital i l'enginy artístic de Marçaginé prenen tota la seva energia de l'humanisme clàssic (també de l'humanisme cristià, sense el qual no s'entendria, per exemple, el testimoni que ens deixa amb *El Crist avergonyit*) i de la deu inesgotable de la naturalesa, de la qual sempre ha estat a prop, gairebé gosaria dir que n'és un rebrot en forma humana, talment un cep recargolat sortit de la terra mineral que el va veure néixer.

Els crítics i amics han deixat constància de la fusió primordial entre vida i obra en l'art de Marçaginé. Així, Rosa M. Ricomà, directora del Museu d'Art Modern de Tarragona (Diputació), ha dit que "El llenguatge segur, clar i àgil es deu a què treballà intensament dues disciplines de l'ofici d'escultor: l'anatomia i la realització en terra cuita, fet que li ha permès facúndia creativa i, sobretot, l'ha fet independent de qualsevol patronatge". Per la seva part, Enric Baixeras, historiador de l'art tarragoní, tot remarcant que Marçaginé "pensa en humanista i viu en concordança amb allò que pensa", assenyala igualment "l'art subjectiu i, per tant, existencialista" que realitza l'escultor, sotraguejat, com la majoria de gent de la seva generació, pel drama que significà viure i crear després de la Guerra

El Crist avergonyit, de Marçaginé i façana del Museu municipal que acull les obres de Marçaginé-Lula Pérez.

Civil Espanyola i l'europea. Baixeras destaca, també "la disposició natural per l'art escultòric", de Marçaginé, amb el domini de les tècniques de talla sobre matèria dura, de modelatge i cuita de la ceràmica i de decoració vítria, fets que provoquen el rebuig de la perfecció de l'acabat de màquina i, per contra, el fet de deixar "l'empremta de les mans hàbils".

Baixeras parla de la "línia primitivista" de Marçaginé, amb influència de tendències d'avantguarda (entre les quals les de Manolo Hugué), però també les d'arrels romàniques i de cultures americanes precolombines, tot plegat amb l'intent d'arribar a l'art total, art-natura, transmissor d'energia espiritual. Quan el *land art* es desplegava als anys setanta per Estats Units i Anglaterra, des d'un racó del Priorat Marçaginé ja el practicava.

Altres autors, com el seu gran amic, el poeta Jesús Lizano, humanista i llibertari com ell, ha deixat escrit que la seva obra és un cant adolorit cap a la conquesta de la innocència i que aquest dolor es mostra en "els seus expressionismes, trets surrealistes, evocacions goyesques, esquincades tràgiques alhora que veus silenciades dels sotmesos a la tortura del no poder ser". La seva obra *El Crist avergonyit* ha meregut poemes, entre d'altres, del barceloní Frederic Alfons i Orfila i de l'asconenc Carmel Biarnès. Aquesta escultura l'artista la volia ben visible al Vaticà, per vergonya de tots els que es diuen cristians i que amb la seva conducta avergonyeixen el mateix Crist, i sé que va fer alguna gestió en aquest sentit, fins al punt que va rebre, el novembre de 1965, una carta de l'abat de Montserrat, Aureli M. Escarré, exiliat llavors justament a Itàlia, a Viboldone, en la qual

el felicitava per la seva lluita i, en síntesi, també li demanava comprensió per la situació en què es trobava.

Altres amistats de Marçaginé foren les de signe eclesiàstic, entre les quals les del cèlebre i eminent doctor Manyà, gandesà de Tortosa, de Joaquim Blanc, president molts anys de la Fundació Manyà a Tortosa i del bisbe de Lleida, Ramon Malla, amb els quals mantenia converses ben vives sobre el diví i l'humà. En l'entrevista que li féu mossèn Blanc per a *Catalunya Cristiana* (12 d'agost de 1999), l'artista hi deia: "On no hi ha ètica, què en farem de l'estètica?", frase que recordava la sentència llatina *Nulla estetica sine etica* que el professor José María Valverde, els anys seixanta, quan fou expulsat de la Universitat de Barcelona, va apuntar a la pissarra el dia del seu comiat. Un altre pen-

sament de Marçaginé, en aquella entrevista, era el de voler fer saber que "per la fama no vaig perdre la llibertat".

Un alegre desordre domèstic

Aquestes frases, i tantes altres, jo les havia vist escrites per ell mateix, amb el seu llapis de carbonet, a les parets del casalot de la Miloquera, allà, a la llar de foc, a la cuina, enmig de l'alegre desordre dels seus dibuixos –que executava amb natural facilitat–, dels papers i llibres, de les fruites i verdures que per allí s'estaven esperant entrar en el seu estómac vegetarià de gafarró. També deambulava pel seu costat una petita cort animal: el gos Raco, tres o quatre gats, unes quantes gallines més i altres tantes ovelles, així com tota l'ocellada que el bon Déu li enviava i que, com un sant Francesc d'ara mateix, alimentava deixant molles de pa al

camí d'entrada al seu palau de somnis.

El devia conèixer fa cosa de deu anys, cap al 1996, presentat per Pepito Sabaté, del Masroig, germà de Jaumé, un altre gran artista que ha donat el Priorat, mort aquell any, gent pagesa molt estimada. Des d'aleshores, vaig visitar la Miloquera moltes vegades. Als meus llibres *Memòria de la Catalunya Nova* i *Homenots del Sud. Segona sèrie*, vaig deixar dita la forta impressió que em

feia: pel que feia, pel que pensava, per com era, amb aquell front estirat sobre uns ulls blavissims que acollien només de mirar, amb aquell posat d'home de la terra, sempre a punt d'anar a esporgar, que és sempre el que féu, tant en la seva vida com en la vida del seu art, a fi d'unir essència i existència en una comunió d'austeritat creativa i vital, tal com volien, per exemple, Pere i Joan Coromines.

"Benvingut a la meua ànima. No et conservis, millora't!", em va dir quan el vaig conèixer, al costat de l'hort, dels tres xiprers que designaven l'acolliment que s'oferia en aquella casa, i de la figuera, a l'ombra generosa de la qual vaig sestejar gloriosament alguna que altra vegada. Aquell seu crit de "manoooo!", quan em trucava per telèfon, ja forma part del meu record fonètic més entrançable. Adéu i gràcies, "mano" Marcel·lí. ■

PNEUMÀTICS

Josep Escoda Castellví

C/ La Font, 9
Tel. 977 825 144

43736 EL MOLAR
(Tarragona)

COMERCIAL MAGER